

APVLEI PSYCHE ET CVPIDO

1 [4.28] Erant in quadam civitate rex et regina. hi tres numero filias forma conspicuas
2 habuere, sed maiores quidem natu, quamvis gratissima specie, idonee tamen
3 celebrari posse laudibus humanis credebantur, at vero puellae iunioris tam
4 praecipua, tam praeclara pulchritudo nec exprimi ac ne sufficienter quidem laudari
5 sermonis humani penuria poterat. multi denique civium et advenae copiosi, quos
6 eximii spectaculi rumor studiosa celebritate congregabat, inaccessibleis formositatis
7 admiratione stupidi et admoventes oribus suis dexteram primore digito in erectum
8 pollicem residente ut ipsam prorsus deam Venerem venerabantur religiosi
9 adorationibus. iamque proximas civitates et attiguas regiones fama pervaserat deam,
10 quam caeruleum profundum pelagi peperit et ros spumantium fluctuum educavit,
11 iam numinis sui passim tributa venia in mediis conversari populi coetibus, vel certe
12 rursus novo caelestium stillarum germine non maria sed terras Venerem aliam
13 virginali flore praeditam pullulasse.

14 [29] Sic immensum procedit in dies opinio, sic insulas iam proximas et terrae
15 plusculum provinciasque plurimas fama porrecta pervagatur. iam multi mortalium
16 longis itineribus atque altissimis maris meatibus ad saeculi specimen gloriosum
17 confluebant. Paphon nemo, Cnidon nemo ac ne ipsa quidem Cythera ad conspectum
18 deae Veneris navigabant; sacra praetereuntur, templa deformantur, pulvinaria
19 proteruntur, caerimoniae negleguntur; incoronata simulacra et arae viduae frigido
20 cinere foedatae. puellae supplicatur et in humanis vultibus deae tantae numina
21 placantur, et in matutino progressu virginis victimis et epulis Veneris absentis
22 nomen propitiatur, iamque per plateas commeantem populi frequenter floribus sertis
23 et solutis adprecantur. haec honorum caelestium ad puellae mortalis cultum
24 inmodica translatio verae Veneris vehementer incendit animos et inpatiens
25 indignationis capite quassanti fremens altius sic secum disserit:

26 [30] 'En rerum naturae prisca parens, en elementorum origo initialis, en orbis totius
27 alma Venus, quae cum mortali puella partiaro maiestatis honore tractor. et nomen
28 meum caelo conditum terrenis sordibus profanatur! nimirum communi numinis
29 piamiento vicariae venerationis incertum sustinebo et imaginem meam circumferet

30 puella moritura. frustra me pastor ille, cuius iustitiam fidemque magnus
31 comprobavit Iuppiter, ob eximiam speciem tantis praetulit deabus. sed non adeo
32 gaudens ista, quaecumque est, meos honores usurpabit: iam faxo huius etiam ipsius
33 inlicitae formositatis paeniteat.' et vocat confestim puerum suum pinnatum illum et
34 satis temerarium, qui malis suis moribus contempta disciplina publica, flammis et
35 sagittis armatus, per alienas domos nocte discurrens et omnium matrimonia
36 corrumpens impune committit tanta flagitia et nihil prorsus boni facit. hunc,
37 quanquam genuina licentia procacem, verbis quoque insuper stimulat et perducit ad
38 illam civitatem et Psychen—hoc enim nomine puella nuncupabatur—[31] coram
39 ostendit et tota illa perlata de formositatis aemulatione fabula gemens ac fremens
40 indignatione: 'per ego te,' inquit, 'maternae caritatis foedera deprecor, per tuae
41 sagittae dulcia vulnera, per flammae istius mellitas uredines, vindictam tuae parenti,
42 sed plenam tribue et in pulchritudinem contumacem severiter vindica; idque unum
43 et pro omnibus unicum volens effice: virgo ista amore flagrantissimo teneatur
44 hominis extremi, quem et dignitatis et patrimonii simul et incolumitatis ipsius
45 Fortuna damnavit, tamque infimi ut per totum orbem non inveniatur miseriae suae
46 comparem.' sic effata et osculis hiantibus filium diu ac pressule saviata proximas oras
47 reflui litoris petit plantisque roseis vibrantium fluctuum summo rore calcato ecce iam
48 profundi maris sudo resedit vertice. et ipsum quod incipit velle en statim, quasi
49 pridem praeceperit, non moratur marinum obsequium. adsunt Nerei filiae chorum
50 canentes et Portunus caeruleis barbibus hispidus et gravis piscoso sinu Salacia et auriga
51 parvulus delphini Palaemon. iam passim maria persultantes Tritonum catervae: hic
52 concha sonaci leniter bucinat, ille serico tegmine flagrantiae solis obsistit inimici,
53 alius sub oculis dominae speculum progerit, curru biiuges alii subnatant. talis ad
54 Oceanum pergentem Venerem comitatur exercitus.

55 [32] Interea Psyche cum sua sibi perspicua pulchritudine nullum decoris sui fructum
56 percipit. spectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quisquam non rex, non
57 regius, nec de plebe saltem cupiens eius nuptiarum petitor accedit. mirantur quidem
58 divinam speciem, sed ut simulacrum fabre politum mirantur omnes. olim duae
59 maiores sorores, quarum temperatam formositatem nulli diffamarant populi, procis
60 regibus desponsae iam beatas nuptias adeptae, sed Psyche virgo vidua domi residens
61 deflet desertam suam solitudinem aegra corporis, animi saucia, et quamvis gentibus

62 totis complacitam odit in se suam formonsitatem. sic infortunatissimae filiae
63 miserrimus pater suspectatis caelestibus odiis et irae superum metuens, dei Milesii
64 vetustissimum percontatur oraculum et a tanto numine precibus et victimis ingratae
65 virgini petit nuptias et maritum. sed Apollo, quanquam Graecus et Ionicus, propter
66 Milesiae conditorem sic Latina sorte respondit:

67 [33] 'montis in excelsi scopulo, rex, siste puellam
68 ornatum mundo funerei thalami.
69 nec speres generum mortali stirpe creatum,
70 sed saevum atque ferum vipereumque malum,
71 quod pinnis volitans super aethera cuncta fatigat
72 flammaque et ferro singula debilitat,
73 quod tremit ipse Iovis, quo numina terrificantur
74 fluminaque horrescunt et Stygiae tenebrae.'

75 Rex olim beatus affatu sanctae vaticinationis accepto pigens tristisque retro domum
76 pergat suaeque coniugi praecepta sortis enodat infaustae. maeretur, fletur, lamentatur
77 diebus plusculis. sed dirae sortis iam urget taeter effectus. iam feralium nuptiarum
78 miserrimae virgini choragium struitur, iam taedae lumen atrae fuliginis cinere
79 marcescit, et sonus tibiae zygiae mutatur in querulum Ludii modum cantusque
80 laetus hymenaei lugubri finitur ululatu et puella nuptura deterget lacrimas ipso suo
81 flammeo. sic adfectae domus triste fatum cuncta etiam civitas congemebat luctuque
82 publico confestim congruens edicitur iustitium.

83 [34] Sed monitis caelestibus parendi necessitas misellam Psychen ad destinatum
84 poenam efflagitabat. perfectis igitur feralis thalami cum summo maerore sollemnibus
85 toto prosequente populo vivum producitur funus et lacrimosa Psyche comitatur non
86 nuptias sed exequias suas. ac dum maesti parentes et tanto malo perciti nefarium
87 facinus perficere cunctantur, ipsa illa filia talibus eos adhortatur vocibus: 'Quid
88 infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid spiritum vestrum, qui magis meus
89 est, crebris eiulatibus fatigatis? quid lacrimis inefficacibus ora mihi veneranda
90 foedatis? quid laceratis in vestris oculis mea lumina? quid canitiem scinditis? quid
91 pectora, quid ubera sancta tunditis? haec erunt vobis egregiae formonsitatis meae
92 praeclara praemia. invidiae nefariae letali plaga percussi sero sentitis. cum gentes et

93 populi celebrarent nos divinis honoribus, cum novam me Venerem ore consono
94 nuncuparent, tunc dolere, tunc flere, tunc me iam quasi peremptam lugere debuistis.
95 iam sentio, iam video solo me nomine Veneris perisse. ducite me et cui sors addixit
96 scopulo sistite. festino felices istas nuptias obire, festino generosum illum maritum
97 meum videre. quid differo, quid detrecto venientem, qui totius orbis exitio natus est?'

98 [35] Sic profata virgo conticuit ingressuque iam valido pompae populi prosequentis
99 sese miscuit. itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine
100 statutam puellam cuncti deserunt, taedasque nuptiales, quibus praeluxerant, ibidem
101 lacrimis suis extinctas relinquentes deiectis capitibus domuitionem parant. et miseri
102 quidem parentes eius tanta clade defessi, clausae domus abstrusi tenebris, perpetuae
103 nocti sese dedidere. Psychen autem paventem ac trepidam et in ipso scopuli vertice
104 deflentem mitis aura molliter spirantis Zephyri, vibratis hinc inde laciniis et reflato
105 sinu sensim levatam suo tranquilllo spiritu vehens paulatim per devexa rupis
106 excelsae, vallis subditae florentis cespitis gremio leniter delapsam reclinat.

107 [5.1] Psyche teneris et herbosis locis in ipso toro roscidi graminis suave recubans,
108 tanta mentis perturbatione sedata, dulce conquievit. iamque sufficienti recreata
109 somno placido resurgit animo. videt lucum proceris et vastis arboribus consitum,
110 videt fontem vitreo latice perlucidum medio luci meditullio. prope fontis adlapsum
111 domus regia est, aedificata non humanis manibus sed divinis artibus. iam scies ab
112 introitu primo dei cuiuspianm luculentum et amoenum videre te diversorium. nam
113 summa laquearia citro et ebore curiose cavata subeunt aureae columnae, parietes
114 omnes argenteo caelamine conteguntur bestiis et id genus pecudibus occurrentibus
115 ob os introeuntium. mirus prorsum homo, immo semideus vel certe deus qui
116 [magnae artis] suptilitate tantum efferavit argentum. enimvero pavimenta ipsa
117 lapide pretioso caesim deminuto in varia picturae genera discriminantur:
118 vehementer, iterum ac saepius beatos illos, qui super gemmas et monilia calcant. iam
119 ceterae partes longe lateque dispositae domus sine pretio pretiosae totique parietes
120 solidati massis aureis splendore proprio coruscant, ut diem suum sibi domus faciat
121 licet sole nolente: sic cubicula, sic porticus, sic ipsae balneae fulgurant. nec setius
122 opes ceterae maiestati domus respondent, ut equidem illud recte videatur ad
123 conversationem humanam magno Iovi fabricatum caeleste palatium.

124 [2] Invitata Psyche talium locorum oblectatione propius accessit et paulo fidentior
125 intra limen sese facit; mox prolectante studio pulcherrimae visionis rimatur singula
126 et altrinsecus aedium horrea sublimi fabrica perfecta magnisque congesta gazis
127 conspicit. nec est quicquam quod ibi non est. sed praeter ceteram tantarum
128 divitiarum admirationem hoc erat praecipue mirificum, quod nullo vinculo, nullo
129 claustro, nullo custode totius orbis thesaurus ille muniebatur. haec ei summa cum
130 voluptate visenti offert sese vox quaedam corporis sui nuda et 'quid,' inquit, 'domina,
131 tantis obstupescis opibus? tua sunt haec omnia. prohinc cubiculo te refer et lectulo
132 lassitudinem refove et ex arbitrio lavacrum pete. nos, quarum voces accipis, tuae
133 famulae sedulo tibi praeministrabimus nec corporis curatae tibi regales epulae
134 morabuntur.

135 [3] Sensit Psyche divinae providentiae beatitudinem monitusque, voces informes
136 audiens, et prius somno et mox lavacro fatigationem sui diluit, visoque statim
137 proximo semirotondo suggestu, propter instrumentum cenatorium rata refectui suo
138 commodum, libens accumbit. et ilico vini nectarei eduliumque variorum fercula
139 copiosa nullo serviente, sed tantum spiritu quodam impulsa subministrantur. nec
140 quemquam tamen illa videre poterat, sed verba tantum audiebat excidentia et solas
141 voces famulas habebat. post opimas dapes quidam introcessit et cantavit invisus, et
142 alius citharam pulsavit, quae videbatur nec ipsa. tunc modulatae multitudinis
143 conferta vox aures eius affertur, ut, quamvis hominum nemo pareret, chorus tamen
144 esse pateret.

145 [4] Finitis voluptatibus vespera suadente concedit Psyche cubitum. iamque provecta
146 nocte clemens quidam sonus aures eius accedit. tunc virginitati suae pro tanta
147 solitudine metuens et pavet et horrescit et quovis malo plus timet quod ignorat.
148 iamque aderat ignobilis maritus et torum inscenderat et uxorem sibi Psychen fecerat
149 et ante lucis exortum propere discesserat. statim voces cubiculo praestolatae novam
150 nuptam interfectae virginitatis curant. haec diutino tempore sic agebantur. atque ut
151 est natura redditum, novitas per assiduam consuetudinem delectationem ei
152 commendarat et sonus vocis incertae solitudinis erat solacium.

153 Interea parentes eius indefesso luctu atque maerore consenescebant, latiusque
154 porrecta fama sorores illae maiores cuncta cognorant propereque maestae atque

155 lugubres deserto lare certatim ad parentum suorum conspectum adfatumque
156 perrexerant.

157 [5] Ea nocte ad suam Psychen sic inquit maritus namque praeter oculos et manibus et
158 auribus is [nihil minus] sentiebatur: 'Psyche dulcissima et cara uxor, exitiabile tibi
159 periculum minatur fortuna saevior quod observandum pressiore cautela censeo.
160 sorores iam tuae mortis opinione turbatae tuumque vestigium requirentes scopulum
161 istum protinus aderunt, quarum si quas forte lamentationes acceperis, neque
162 respondeas, immo nec prospicias omnino; ceterum mihi quidem gravissimum
163 dolorem, tibi vero summum creabis exitium.' Annuit et ex arbitrio mariti se facturam
164 spondit, sed eo simul cum nocte dilapso diem totum lacrimis ac plangoribus
165 misella consumit, se nunc maxime prorsus perisse iterans, quae beati carceris
166 custodia septa et humanae conversationis colloquio viduata nec sororibus quidem
167 suis de se maerentibus opem salutarem ferre ac ne videre eas quidem omnino posset.
168 nec lavacro nec cibo nec ulla denique refectione recreata flens ubertim decessit ad
169 somnum.

170 [6] Nec mora cum paulo maturius lectum maritus accubans eamque etiam nunc
171 lacrimantem complexus sic exoptat: 'Haecine mihi pollicebare, Psyche mea? quid
172 iam de te tuus maritus expecto, quid spero? et perdia et pernox nec inter amplexus
173 conjugales desinis cruciatum. age iam nunc ut voles, et animo tuo damnosa poscenti
174 pareto! tantum memineris meae seriae monitionis, cum coeperis sero paenitere.' Tunc
175 illa precibus et dum se morituram comminatur extorquet a marito cupitis adnuat, ut
176 sorores videat, luctus mulceat, ora conferat. sic ille novae nuptae precibus veniam
177 tribuit et insuper, quibuscumque vellet eas auri vel monilium donare concessit, sed
178 identidem monuit ac saepe terruit, ne quando sororum pernicioso consilio suasa de
179 forma mariti quaerat, neve se sacrilega curiositate de tanto fortunarum suggestu
180 pessum deiciat nec suum postea contingat amplexum. gratias egit marito iamque
181 laetior animo 'sed prius,' inquit, 'centies moriar quam tuo isto dulcissimo conubio
182 caream. amo enim et efflictim te, quicumque es, diligo aequae ut meum spiritum, nec
183 ipsi Cupidini comparo. sed istud etiam meis precibus, oro, largire et illi tuo famulo
184 Zephyro praecipe, simili vectura sorores hic mihi sistat'; et imprimens oscula
185 suasoria et ingerens verba mulcentia et inserens membra cogentia haec etiam

186 blanditiis astruit: 'mi mellite, mi marite, tuae Psychae dulcis anima.' vi ac potestate
187 Venerii susurrus invitus succubuit maritus et cuncta se facturum spondit atque,
188 etiam luce proxumante, de manibus uxoris evanuit.

189 [7] At illae sorores percontatae scopulum locumque illum, quo fuerat Psyche deserta,
190 festinanter adveniunt ibique difflebant oculos et plangebant ubera, quoad crebris
191 earum eiulatibus saxa cautesque parilem sonum resultarent. iamque nomine proprio
192 sororem miseram ciebant, quoad sono penetrabili vocis ululabilis per prona delapso
193 amens et trepida Psyche procurrit e domo et 'quid,' inquit, 'vos miseris
194 lamentationibus necquicquam effligitis? quam lugetis, adsum. lugubres voces
195 desinite et diutinis lacrimis madentes genas siccate tandem, quippe cum iam possitis
196 quam plangebatis amplecti.' Tunc vocatum Zephyrum praecepti maritalis admonet.
197 nec mora cum ille parens imperio statim clementissimis flatibus innoxia vectura
198 deportat illas. iam mutuis amplexibus et festinantibus saviis sese perfruuntur et illae
199 sedatae lacrimae postliminio redeunt prolectante gaudio. 'sed et tectum,' inquit, 'et
200 larem nostrum laetae succedite et afflictas animas cum Psyche vestra recreate.'

201 [8] Sic allocuta summas opes domus aureae vocumque servientium populosam
202 familiam demonstrat auribus earum lavacroque pulcherrimo et inhumanae mensae
203 lautitiis eas opipare reficit, ut illarum prorsus caelestium divitiarum copiis
204 affluentibus satiatae iam praecordiis penitus nutrirent invidiam. denique altera
205 earum satis scrupulose curioseque percontari non desinit, quis illarum caelestium
206 rerum dominus, quisve vel qualis ipsius sit maritus. nec tamen Psyche coniugale
207 illud praeceptum ullo pacto temerat vel pectoris arcanis exigit, sed e re nata confingit
208 esse iuvenem quendam et speciosum, commodum lanoso barbitio genas
209 inumbrantem, plerumque rurestribus ac montanis venatibus occupatum. Et ne qua
210 sermonis procedentis labe consilium tacitum proderetur, auro facto gemmosisque
211 monilibus onustas eas statim vocato Zephyro tradit reportandas.

212 [9] Quo protinus perpetrato sorores egregiae domum redeutes iamque gliscentis
213 invidiae felle flagrantibus multa secum sermonibus mutuis perstrepebant. sic denique
214 infit altera: 'En orba et saeva et iniqua Fortuna! hocine tibi complacuit, ut utroque
215 parente prognatae diversam sortem sustineremus? et nos quidem, quae natu maiores
216 sumus, maritis advenis ancillae deditae, extorres et lare et ipsa patria degamus longe

217 parentum velut exulantes, haec autem novissima, quam fetu satiante postremus
218 partus effudit, tantis opibus et deo marito potita sit, quae nec uti recte tanta bonorum
219 copia novit? vidisti, soror, quanta in domo iacent et qualia monilia, quae praenitent
220 vestes, quae splendent gemmae, quantum praeterea passim calcatur aurum. quodsi
221 maritum etiam tam formosum tenet, ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicius
222 vivit. fortassis tamen procedente consuetudine et adfectione roborata deam quoque
223 illam deus maritus efficiet. sic est hercules, sic se gerebat ferebatque. iam iam sursum
224 respicit et deam spirat mulier, quae voces ancillas habet et ventis ipsis imperitat. at
225 ego misera primum patre meo seniore marito sortita sum, dein cucurbita
226 calviorem et quovis puero pusilliore, cunctam domum seris et catenis obditam
227 custodientem.'

228 [10] Suscipit alia: 'ego vero maritum articulari etiam morbo complicatum
229 curvatumque ac per hoc rarissimo Venerem meam recolentem sustineo, plerumque
230 detortos et duratos in lapidem digitos eius perfricans, fomentis olidis et pannis
231 sordidis et foetidis cataplasmatibus manus tam delicatas istas adurens nec uxoris
232 officiosam faciem sed medicae laboriosam personam sustinens. et tu quidem, soror,
233 videris, quam patienti vel potius servili—dicam enim libere quod sentio—haec
234 perferas animo; enimvero ego nequeo sustinere ulterius tam beatam fortunam
235 conlapsam indignae. recordare enim, quam superbe, quam adroganter nobiscum
236 egerit et ipsa iactatione inmodicae ostentationis tumentem suum prodiderit animum,
237 deque tantis divitiis exigua nobis invita proiecerit confestimque praesentia nostra
238 gravata propelli et efflari exhibitarique nos iusserit. nec sum mulier nec omnino spiro,
239 nisi eam pessum de tantis opibus deiecero. ac si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra
240 contumelia, consilium validum requiramus ambae. iamque ista, quae ferimus, non
241 parentibus nostris ac nec ulli monstremus alii, immo nec omnino quicquam de eius
242 salute norimus. sat est, quod ipsae vidimus quae vidisse paenituit, nedum ut
243 genitoribus et omnibus populis tam beatum eius differamus praeconium. nec sunt
244 enim beati, quorum divitias nemo novit. sciet se non ancillas sed sorores habere
245 maiores. et nunc quidem concedamus ad maritos et lares pauperes nostros sed plane
246 sobrios revisamus diuque cogitationibus pressioribus instructae ad superbiam
247 poeniendam firmiores redeamus.'

248 [11] Placet pro bono duabus malis malum consilium totisque illis tam pretiosis
249 muneribus absconditis comam trahentes et proinde ut merebantur ora lacerantes
250 simulatos redintegrant fletus. ac sic parentes quoque redulcerato prorsum dolore
251 raptim deterrentes vesania turgidae domus suas contendunt dolum scelestum, immo
252 vero parricidium, struentes contra sororem insontem.

253 Interea Psychen maritus ille, quem nescit, rursus suis illis nocturnis sermonibus sic
254 commonet: 'videsne, quantum tibi periculum? velitatur Fortuna eminus, ac nisi longe
255 firmiter praecaves, mox comminus congregietur. perfidae lupulae magnis conatibus
256 nefarias insidias tibi comparant, quarum summa est, ut te suadeant meos explorare
257 vultus, quos, ut tibi saepe praedixi, non videbis si videris. ergo igitur si posthac
258 pessimae illae lamiae noxiis animis armatae venerint—venient autem, scio—neque
259 omnino sermonem conferas et si id tolerare pro genuina simplicitate proque animi
260 tui teneritudine non potueris, certe de marito nil quicquam vel audias vel
261 respondeas. nam et familiam nostram iam propagabimus et hic adhuc infantilis
262 uterus gestat nobis infantem alium, si texeris nostra secreta silentio, divinum, si
263 profanaveris, mortalem.'

264 [12] Nuntio Psyche laeta florebat et divinae subolis solacio plaudebat et futuri
265 pignoris gloria gestiebat et materni nominis dignitate gaudebat. crescentes dies et
266 menses exeuntes anxia numerat et sarcinae nesciae rudimento miratur de brevi
267 punctulo tantum incrementulum locupletis uteri.

268 Sed iam pestes illae taeterrimaeque Furiae anhelantes vipereum virus et festinantes
269 impia celeritate navigabant. tunc sic iterum momentarius maritus suam Psychen
270 admonet: 'dies ultima et casus extremus est: sexus infestus et sanguis inimicus iam
271 sumpsit arma et castra commovit et aciem direxit et classicum personavit; iam
272 mucrone dextrico iugulum tuum nefariae tuae sorores petunt. heu quantis
273 urguemur cladibus, Psyche dulcissima. tui nostrique miserere religiosaque
274 continentia domum, maritum, teque et istum parvulum nostrum imminentis ruinae
275 infortunio libera. nec illas scelestas feminas, quas tibi post internecivum odium et
276 calcata sanguinis foedera sorores appellare non licet, vel videas vel audias, cum in
277 morem Sirenum scopulo prominentes funestis vocibus saxa personabunt.'

278 [13] Suscipit Psyche singultu lacrimoso sermonem incertans: 'iam dudum, quod
279 sciam, fidei atque parciloquio meo perpendisti documenta, nec eo setius
280 adprobabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. tu modo Zephyro nostro rursum
281 praecipe, fungatur obsequio, et in vicem denegatae sacrosanctae imaginis tuae redde
282 saltem conspectum sororum. per istos cinnameos et undique pendulos crines tuos,
283 per teneras et teretis et mei similes genas, per pectus nescio quo calore fervidum, sic
284 in hoc saltem parvulo cognoscam faciem tuam: supplicis anxiae piis precibus
285 erogatus, germani complexus indulge fructum et tibi devotae Psychae animam
286 gaudio recrea. nec quicquam amplius in tuo vultu requiro. iam nil officiant mihi nec
287 ipsae nocturnae tenebrae: teneo te, meum lumen.'

288 His verbis et amplexibus mollibus decantatus maritus lacrimasque eius suis crinibus
289 detergens se facturum spondit et praevertit statim lumen nascentis diei.

290 [14] Iugum sororium consponsae factionis ne parentibus quidem visis recta de
291 navibus scopulum petunt illum praecipiti cum velocitate nec venti ferentis oppertae
292 praesentiam licentiosa cum temeritate prosiliunt in altum. nec immemor Zephyrus
293 regalis edicti, quamvis invitus, susceptas eas gremio spirantis aurae solo reddidit. at
294 illae incunctatae statim conferto vestigio domum penetrant complexaeque praedam
295 suam sororis nomen ementientes thensaurumque penitus abditae fraudis vultu laeto
296 tegentes sic adulant: 'Psyche, non ita ut pridem parvula, et ipsa iam mater es.
297 quantum, putas, boni nobis in ista geris perula; quantis gaudiis totam domum
298 nostram hilarabis. o nos beatas, quas infantis aurei nutrimenta laetabunt. qui si
299 parentum, ut oportet, pulchritudini responderit, prorsus Cupido nascetur.'

300 [15] Sic adfectione simulata paulatim sororis invadunt animum. statimque eas
301 lassitudine viae sedilibus refotas et balnearum vaporosis fontibus curatas
302 pulcherrime triclinio mirisque illis et beatis edulibus atque tucctis oblectat. iubet
303 citharam loqui: psallitur; tibias agere: sonatur; choros canere: cantatur. quae cuncta
304 nullo praesente dulcissimis modulis animos audientium remulcebant. nec tamen
305 scelestarum feminarum nequitia vel illa mellita cantus dulcedine mollita conquievit,
306 sed ad destinatam fraudum pedicam sermonem conferentes dissimulanter occipiunt
307 sciscitari, qualis ei maritus et unde natalium, secta cuius proveniret. tunc illa
308 simplicitate nimia pristini sermonis oblita novum commentum instruit atque

309 maritum suum de provincia proxima magnis pecuniis negotiantem iam medium
310 cursum aetatis agere, interspersum rara canitie. nec in sermone isto tantillum morata
311 rursus opiparis muneribus eas onustas ventoso vehiculo reddidit.

312 [16] Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatae domum redeunt, sic secum
313 altercantes: 'quid, soror, dicimus de tam monstruoso fatuae illius mendacio? tunc
314 adolescens modo florenti lanugine barbam instruens, nunc aetate media candenti
315 canitie lucidus. quis ille, quem temporis modici spatium repentina senecta
316 reformavit? nil aliud repperies, mi soror, quam vel mendacia istam pessimam
317 feminam confingere vel formam mariti sui nescire; quorum utrum verum est, opibus
318 istis quam primum exterminanda est. quodsi viri sui faciem ignorat, deo profecto
319 denupsit et deum nobis praegnatione ista gerit. certe si divini puelli—quod absit—
320 haec mater audierit, statim me laqueo nexili suspendam. ergo interim ad parentes
321 nostros redeamus et exordio sermonis huius quam concolores fallacias adtexamus.'

322 [17] Sic inflammatae, parentibus fastidienter appellatis et nocte turbatae vigiliis,
323 perditae matutino scopulum pervolant et inde solito venti praesidio vehementer
324 devolant lacrimisque pressura palpebrarum coactis hoc astu puellam appellant: 'tu
325 quidem felix et ipsa tanti mali ignorantia beata sedes incuriosa periculi tui, nos
326 autem, quae pervigili cura rebus tuis excubamus, cladibus tuis misere cruciamur. pro
327 vero namque comperimus, nec te, sociae scilicet doloris casusque tui, celare
328 possumus, immanem colubrum multinodis voluminibus serpentem, veneno noxio
329 colla sanguinantem hiantemque ingluvie profunda, tecum noctibus latenter
330 adquiescere. nunc recordare sortis Pythicae, quae te trucis bestiae nuptiis destinata
331 esse clamavit. et multi coloni quique circumsecus venantur et accolae plurimi
332 viderunt eum vespera redeuntem e pastu proximique fluminis vadis innatantem.

333 [18] 'nec diu blandis alimoniarum obsequiis te saginaturum omnes adfirmant, sed,
334 cum primum praegnationem tuam plenus maturaverit uterus, opimio fructu
335 praeditam devoraturum. ad haec iam tua est existimatio, utrum sororibus pro tua
336 cara salute sollicitis adsentiri velis et declinata morte nobiscum secunda periculi
337 vivere, an saevissimae bestiae sepeliri visceribus. quodsi te ruris huius vocalis
338 solitudo, vel clandestinae Veneris faetidi periculosique concubitus et venenati
339 serpentis amplexus delectant, certe piae sorores nostrum fecerimus.'

340 Tunc Psyche misella, utpote simplex et animi tenella, rapitur verborum tam tristium
341 formidine: extra terminum mentis suae posita prorsus omnium mariti monitionum
342 suarumque promissionum memoriam effudit et in profundum calamitatis sese
343 praecipitavit, tremensque et exanguis colore lurida tertiata verba semihianti voce
344 substrepens sic ad illas ait:

345 [19] 'Vos quidem, carissimae sorores, ut par erat, in officio vestrae pietatis
346 permanetis, verum et illi, qui talia vobis adfirmant, non videntur mihi mendacium
347 fingere. nec enim umquam viri mei vidi faciem vel omnino cuiatis sit novi, sed
348 tantum nocturnis subaudiens vocibus maritum incerti status et prorsus lucifugam
349 tolero bestiamque aliquam recte dicentibus vobis merito consentio. meque
350 magnopere semper a suis terret aspectibus malumque grande de vultus curiositate
351 praeminatur. nunc si quam salutarem opem periclitanti sorori vestrae potestis
352 adferre, iam nunc subsistite; ceterum incuria sequens prioris providentiae beneficia
353 conrumpet.'

354 Tunc nactae iam portis patentibus nudatum sororis animum facinerosae mulieres,
355 omissis tectae machinae latibulis, dstrictis gladiis fraudium simplicis puellae
356 paventes cogitationes invadunt.

357 [20] Sic denique altera: 'quoniam nos originis nexus pro tua incolumitate periculum
358 quidem ullum ante oculos habere compellit, viam, quae sola deducit iter ad salutem,
359 diu diuque cogitatam monstrabimus tibi. novaculam praeacutam, adpulsu etiam
360 palmulae lenientis exasperatam, tori qua parte cubare consuesti, latenter absconde
361 lucernamque concinnem, completam oleo, claro lumine praemicantem subde aliquo
362 claudentis aululae tegmine. omnique isto apparatu tenacissime dissimulato,
363 postquam sulcatos intrahens gressus cubile solitum conscenderit, iamque porrectus
364 et exordio somni prementis implicitus altum soporem flare coeperit, toro delapsa
365 nudoque vestigio pensilem gradum paullulatim minuens, caecae tenebrae custodia
366 liberata lucerna, praeclari tui facinoris opportunitatem de luminis consilio mutuare et
367 ancipiti telo illo audaciter, prius dextera sursum elata, nisu quam valido noxii
368 serpentis nodum cervicis et capitis abscede. nec nostrum tibi deerit subsidium; sed
369 cum primum illius morte salutem tibi feceris, anxiae praestolatae advolabimus
370 cunctisque istis opibus tecum relatis, votivis nuptiis hominem te iungemus homini.'

371 [21] Tali verborum incendio flammata viscera sororis iam prorsus ardentis deserentes
372 ipsae protinus, tanti mali confinium sibi etiam eximie metuentes, flatus alitis impulsu
373 solito provectae super scopulum ilico pernici se fuga proripiunt statimque conscensis
374 navibus abeunt.

375 at Psyche relicta sola, nisi quod infestis Furiis agitata sola non est, aestu pelagi simile
376 maerendo fluctuat et, quamvis statuto consilio et obstinato animo, iam tamen facinori
377 manus admovens adhuc incerta consilii titubat multisque calamitatis suae distrahitur
378 affectibus. festinat differt, audet trepidat, diffidit irascitur et, quod est ultimum, in
379 eodem corpore odit bestiam, diligit maritum. vespera tamen iam noctem trahente
380 praecipiti festinatione nefarii sceleris instruit apparatus. nox aderat et maritus
381 aderat priusque Veneris proeliis velitatus in altum soporem descenderat.

382 [22] Tunc Psyche, et corporis et animi alioquin infirma, fati tamen saevitia
383 subministrante viribus roboratur et prolata lucerna et adrepta novacula sexum
384 audacia mutatur. sed cum primum luminis oblatione tori secreta claruerunt, videt
385 omnium ferarum mitissimam dulcissimamque bestiam, ipsum illum Cupidinem
386 formosum deum formosae cubantem, cuius aspectu lucernae quoque lumen
387 hilaratum increbruit et acuminis sacrilegi novaculam paenitebat. at vero Psyche tanto
388 aspectu deterrita et impos animi, marcido pallore defecta tremensque desedit in imos
389 poplites et ferrum quaerit abscondere, sed in suo pectore; quod profecto fecisset, nisi
390 ferrum timore tanti flagitii manibus temerariis delapsum evolasset. iamque lassa,
391 salute defecta, dum saepius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi.

392 Videt capitis aurei genialem caesariem ambrosia temulentam, cervices lacteas
393 genasque purpureas pererrantes crinium globos decoriter impeditos, alios
394 antependulos, alios retropendulos, quorum splendore nimio fulgurante iam et ipsum
395 lumen lucernae vacillabat. per umeros volatilis dei pinnae roscidae micanti flore
396 candicant et quamvis alis quiescentibus extimae plumulae tenellae ac delicatae
397 tremule resultantes inquieta lasciviunt. ceterum corpus glabellum atque luculentum
398 et quale peperisse Venerem non paeniteret. ante lectuli pedes iacebat arcus et
399 pharetra et sagittae, magni dei propitia tela.

400 [23] Quae dum insatiabili animo Psyche, satis et curiosa, rimatur atque pertrectat et
401 mariti sui miratur arma, depromit unam de pharetra sagittam et puncto pollicis
402 extremam aciem periclitabunda trementis etiam nunc articuli nisu fortiore pupugit
403 altius, ut per summam cutem roraverint parvulae sanguinis rosei guttae. sic ignara
404 Psyche sponte in Amoris incidit amorem. tunc magis magisque cupidine flagrans
405 Cupidinis, prona in eum efflictim inhians patulis ac petulantibus saviis festinanter
406 ingestis, de somni mensura metuebat. sed dum bono tanto percita saucia mente
407 fluctuat, lucerna illa sive perfidia pessima sive invidia noxia sive quod tale corpus
408 contingere et quasi basiare et ipsa gestiebat, evomuit de summa luminis sui stillam
409 ferventis olei super umerum dei dexterum. hem audax et temeraria lucerna et amoris
410 vile ministerium, ipsum ignis totius deum aduris, cum te scilicet amator aliquis, ut
411 diutius cupitis etiam nocte potiretur, primus invenerit. sic inustus exiluit deus
412 visaque detectae fidei colluvie protinus ex oculis et manibus infelicissimae coniugis
413 tacitus avolavit.

414 [24] At Psyche, statim resurgentis eius crure dextero manibus ambabus adrepto,
415 sublimis evectionis appendix miseranda et per nubilas plagas penduli comitatus
416 extrema consequia, tandem fessa delabitur solo. Nec deus amator humi iacentem
417 deserens, involavit proximam cupressum deque eius alto cacumine sic eam graviter
418 commotus adfatur:

419 'Ego quidem, simplicissima Psyche, parentis meae Veneris praeceptorum immemor,
420 quae te miseri extremique hominis devinctam cupidine infimo matrimonio addici
421 iusserat, ipse potius amator advolavi tibi. sed hoc feci leviter, scio, et praeclarus ille
422 sagittarius ipse me telo meo percussi teque coniugem meam feci, ut bestia scilicet tibi
423 viderer et ferro caput excideres meum, quod istos amatores tuos oculos gerit. haec
424 tibi identidem semper cavenda censebam, haec benivole remonebam. sed illae
425 quidem consiliatrices egregiae tuae tam perniciosi magisterii dabunt actutum mihi
426 poenas, te vero tantum fuga mea punivero.' et cum termino sermonis pinnis in altum
427 se proripuit.

428 [25] Psyche vero humi prostrata et quantum visu poterat volatus mariti prospiciens,
429 extremis affligebat lamentationibus animum. sed ubi remigio plumae raptum
430 maritum proceritas spatii fecerat alienum, per proximi fluminis marginem

431 praecipitem sese dedit. sed mitis fluvius, in honorem dei scilicet, qui et ipsas aquas
432 urere consuevit, metuens sibi, confestim eam innoxio volumine super ripam
433 florentem herbis exposuit. tunc forte Pan deus rusticus iuxta supercilium amnis
434 sedebat, complexus Echo montanam deam eamque vuculas omnimodas edocens
435 recinere. proxime ripam vago pastu lasciviunt comam fluvii tondentes capellae.
436 hircuosus deus sauciam Psychen atque defectam, utcumque casus eius non inscius,
437 clementer ad se vocatam sic permulcet verbis lenientibus:

438 'Puella scitula, sum quidem rusticanus et upilio, sed senectutis prolixae beneficio
439 multis experimentis instructus. verum si recte coniecto, quod profecto prudentes viri
440 divinationem autumant, ab isto titubante et saepius vacillante vestigio deque nimio
441 pallore corporis et assiduo suspiritu, immo et ipsis maerentibus oculis tuis, amore
442 nimio laboras. ergo mihi ausculta nec te rursus praecipitio vel ullo mortis accersitae
443 genere perimas. luctum desine et pone maerorem, precibusque potius Cupidinem
444 deorum maximum percole, et utpote adolescentem delicatum luxuriosumque blandis
445 obsequiis promerere.'

446 [26] Sic locuto deo pastore nulloque sermone reddito, sed adorato tantum numine
447 salutari, Psyche pergit ire. sed cum aliquam multum viae laboranti vestigio
448 pererrasset, inscio quodam tramite iam die labente accedit quandam civitatem, in
449 qua regnum maritus unius sororis eius optinebat. qua re cognita Psyche nuntiarum
450 praesentiam suam sorori desiderat; mox inducta mutuis amplexibus alternae
451 salutationis expletis, percontanti causas adventus sui sic incipit:

452 'Meministi consilium vestrum scilicet quo mihi suasistis ut bestiam, quae mariti
453 mentito nomine mecum quiescebat, priusquam ingluvie voraci me misellam hauriret,
454 ancipiti novacula peremerem. sed cum primum, ut aequae placuerat, conscio lumine
455 vultus eius aspexi, video mirum divinumque prorsus spectaculum, ipsum illum deae
456 Veneris filium, ipsum inquam Cupidinem, leni quiete sopitum. ac dum tanti boni
457 spectaculo percita et nimia voluptatis copia turbata fruendi laborarem inopia, casu
458 scilicet pessimo lucerna fervens oleum rebullivit in eius umerum. quo dolore statim
459 somno recussus, ubi me ferro et igni conspexit armatam, 'tu quidem,' inquit, 'ob istud
460 tam dirum facinus confestim toro meo divorte tibi res tuas habeto, ego vero

461 sororem tuam'—et nomen quo tu censeris aiebat—'iam mihi confarreatis nuptiis
462 coniugabo.' et statim Zephyro praecipit ultra terminos me domus eius efflaret.'

463 [27] Necdum sermonem Psyche finierat, et illa vesanae libidinis et invidiae noxiae
464 stimulis agitata, e re concinnato mendacio fallens maritum, quasi de morte parentum
465 aliquid conperisset, statim navem ascendit et ad illum scopulum protinus pergit et
466 quamvis alio flante vento, caeca spe tamen inhians, 'accipe me,' dicens, 'Cupido,
467 dignam te coniugem et tu, Zephyre, suscipe dominam' saltu se maximo praecipitem
468 dedit. nec tamen ad illum locum vel saltem mortua pervenire potuit. nam per saxa
469 cautium membris iactatis atque dissipatis et, proinde ut merebatur, laceratis
470 visceribus suis alitibus bestiisque obvium ferens pabulum interiit.

471 Nec vindictae sequentis poena tardavit. nam Psyche rursus errabundo gradu
472 pervenit ad civitatem aliam, in qua pari modo soror morabatur alia. nec setius et ipsa
473 fallacie germanitatis inducta et in sororis sceleratas nuptias aemula festinavit ad
474 scopulum inque simile mortis exitium cecidit.

475 [28] Interim, dum Psyche quaesitioni Cupidinis intenta populos circumibat, ille
476 vulnere lucernae dolens in ipso thalamo matris iacens ingemebat. tunc avis peralba
477 illa gavia, quae super fluctus marinos pinnis natat, demergit sese propere ad Oceani
478 profundum gremium. ibi commodum Venerem lavantem natantemque propter
479 assistens indicat adustum filium eius, gravi vulneris dolore maerentem, dubium
480 salutis iacere iamque per cunctorum ora populorum rumoribus conviciisque variis
481 omnem Veneris familiam male audire, quod ille quidem montano scortatu, tu vero
482 marino natatu secesseritis ac per hoc non voluptas ulla, non gratia, non lepos, sed
483 incompta et agrestia et horrida cuncta sint, non nuptiae coniugales, non amicitiae
484 sociales, non liberum caritates, sed enormis eluvies et squalentium foederum insuave
485 fastidium. haec illa verbosa et satis curiosa avis in auribus Veneris fili lacerans
486 existimationem ganniebat.

487 At Venus irata solidum exclamat repente: 'ergo iam ille bonus filius meus habet
488 amicam aliquam? prome agedum, quae sola mihi servis amanter, nomen eius, quae
489 puerum ingenuum et investem sollicitavit, sive illa de Nympharum populo seu de
490 Horarum numero seu de Musarum choro vel de mearum Gratiarum ministerio.'

491 Nec loquax illa conticuit avis, sed 'nescio,' inquit, 'domina: puto puellam—si probe
492 memini, Psyches nomine dicitur—efflicte cupere.'

493 Tunc indignata Venus exclamavit vel maxime: 'Psychen ille, meae formae succubam,
494 mei nominis aemulam, si vere diligit, nimirum illud incrementum lenam me putavit,
495 cuius monstratu puellam illam cognosceret.'

496 [29] Haec quiritans properiter emergit e mari suumque protinus aureum thalamum
497 petit, et reperto sicut audierat aegroto puero, iam inde a foribus quam maxime boans,
498 'honestam,' inquit, 'haec et natalibus nostris bonaeque tuae frugi congruentia, ut
499 primum quidem tuae parentis—immo dominae—praecepta calcares, nec sordidis
500 amoribus inimicam meam cruciaries, verum etiam hoc aetatis puer tuis licentiosis et
501 immaturis iungeres amplexibus, ut ego nurum scilicet tolerarem inimicam? sed
502 utique praesumis nugo et corruptor et inamabilis te solum generosum, nec me iam
503 per aetatem posse concipere. velim ergo scias multo te meliorem filium alium
504 genituram, immo ut contumeliam magis sentias, aliquem de meis adoptaturam
505 vernulis eique donaturam istas pinnas et flammam et arcum et ipsas sagittas et
506 omnem meam suppellectilem, quam tibi non ad hos usus dederam. nec enim de patris
507 tui bonis ad instructionem istam quicquam concessum est.

508 [30] 'Sed male prima pueritia inductus es et acutas manus habes et maiores tuos
509 irreverenter pulsasti totiens et ipsam matrem tuam, me inquam ipsam, parricida
510 denudas cotidie et percussisti saepius et quasi viduam utique contemnis nec vitricum
511 tuum fortissimum illum maximumque bellatorem metuis. quidni? cui saepius in
512 angorem mei paelicatus puellas propinare consuisti. sed iam faxo te lusus huius
513 paeniteat et sentias acidam et amaras istas nuptias. sed nunc inrisui habita quid agam?
514 quo me conferam? quibus modis stelionem istum cohibeam? petamne auxilium ab
515 inimica mea Sobrietate, quam propter huius ipsius luxuriam offendi saepius? at
516 rusticae squalentisque feminae conloquium prorsus horresco. nec tamen vindictae
517 solacium undeunde spernendum est. illa mihi prorsus adhibenda est nec ulla alia,
518 quae castiget asperrime nugonem istum, pharetram explicet et sagittas dearmet,
519 arcum enodet, taedam deflammet, immo et ipsum corpus eius acrioribus remediis
520 coerceat. tunc iniuriae meae litatum crediderim, cum eius comas, quas istis manibus

521 meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserit, pinnas, quas meo gremio nectarei
522 fontis infeci, praetotonderit.'

523 [31] Sic effata foras sese proripit infesta et stomachata biles venerias. sed eam
524 protinus Ceres et Iuno continentur visamque vultu tumido quaesiere, cur truci
525 supercilio tantam venustatem micantium oculorum coerceret. at illa 'oportune,'
526 inquit, 'ardenti prorsus isto meo pectori violentiam scilicet perpetraturae venitis. sed
527 totis, oro, vestris viribus Psychen illam fugitivam volaticam mihi requirite. nec enim
528 vos utique domus meae famosa fabula et non dicendi filii mei facta latuerunt.'

529 Tunc illae, non ignarae quae gesta sunt, palpare Veneris iram saevientem sic adortae:
530 'quid tale, domina, deliquit tuus filius, ut animo pervicaci voluptates illius impugnes
531 et, quam ille diligit, tu quoque perdere gestias? quod autem, oramus, isti crimen, si
532 puellae lepidae libenter arrisit? an ignoras eum masculum et iuvenem esse vel certe
533 iam, quot sit annorum, oblita es? an, quod aetatem portat bellule, puer tibi semper
534 videtur? mater autem tu et praeterea cordata mulier filii tui lusus semper explorabis
535 curiose, et in eo luxuriam culpabis et amores revinces, et tuas artes tuasque delicias
536 in formoso filio reprehendes? quis autem te deum, quis hominum patietur passim
537 cupidines populis disseminantem, cum tuae domus amores amare coerceas et
538 vitiorum muliebrium publicam praecludas officinam?'

539 Sic illae metu sagittarum patrocinio gratioso Cupidini, quamvis absentem,
540 blandiebantur. sed Venus indignata ridicule tractari suas iniurias praeversis illis
541 alterorsus concito gradu pelago viam capessit.

542 [6.1] Interea Psyche variis iactabatur discursibus, dies noctesque mariti
543 investigationibus inquieta animo, tanto cupidior iratum licet, si non uxoriis blanditiis
544 lenire, certe servilibus precibus propitiare. et prospecto templo quodam in ardui
545 montis vertice 'unde autem,' inquit, 'scio an istic meus degat dominus?' et ilico dirigit
546 citatum gradum, quem defectum prorsus adsiduis laboribus spes incitabat et votum.
547 iamque naviter emensis celsioribus iugis pulvinaribus sese proximam intulit. videt
548 spicas frumentarias in acervo et alias flexiles in corona et spicas hordei videt. erant et
549 falces et operae messoriae mundus omnis, sed cuncta passim iacentia et incuria
550 confusa et, ut solet aestu, laborantium manibus proiecta. haec singula Psyche curiose

551 dividit et discretim semota rite componit, rata scilicet nullius dei fana ac caerimonias
552 neglegere se debere, sed omnium benivolam misericordiam corrogare.

553 [2] Haec eam sollicite seduloque curantem Ceres alma deprehendit et longum
554 exclamat protinus: 'ain, Psyche miseranda? totum per orbem Venus anxia
555 disquisitione tuum vestigium furens animi requirit, teque ad extremum supplicium
556 expetit et totis numinis sui viribus ultionem flagitat: tu vero rerum mearum tutelam
557 nunc geris et aliud quicquam cogitas nisi de tua salute?

558 Tunc Psyche pedes eius advoluta et uberi fletu rigans deae vestigia humumque
559 verrens crinibus suis, multiugis precibus editis veniam postulabat: 'per ego te
560 frugiferam tuam dexteram istam deprecor, per laetificas messium caerimonias, per
561 tacita secreta cistarum, et per famulorum tuorum draconum pinnata curricula et
562 glebae Siculae sulcamina, et currum rapacem et terram tenacem, et illuminarum
563 Proserpinae nuptiarum demeacula et luminosarum filiae inventionum remeacula, et
564 cetera quae silentio tegit Eleusinis Atticae sacrarium: miserandae Psyches animae,
565 supplicis tuae, subsiste. inter istam spicarum congeriem patere vel pauculos dies
566 delitescam, quoad deae tantae saeviens ira spatio temporis mitigetur vel certe meae
567 vires diutino labore fessae quietis intervallo leniantur.'

568 [3] Suscipit Ceres: 'tuis quidem lacrimosis precibus et commoveor et opitulari cupio,
569 sed cognatae meae, cum qua etiam foedus antiquum amicitiae colo, bonae praeterea
570 feminae, malam gratiam subire nequeo. decede itaque istis aedibus protinus et quod
571 a me retenta custoditaque non fueris optimi consule.'

572 Contra spem suam repulsa Psyche et afflicta duplici maestitia iter retrorsum
573 porrigens inter subsitae convallis sublucidum lucum prospicit fanum sollerti fabrica
574 structum. nec ullam vel dubiam spei melioris viam volens omittere, sed adire
575 cuiuscumque dei veniam, sacratis foribus proximat. videt dona pretiosa et lacinias
576 auro litteratas ramis arborum postibusque suffixas, quae cum gratia facti nomen
577 deae, cui fuerant dicata, testabantur. tunc genu nixa et manibus aram tepentem
578 amplexa deterisis ante lacrimis sic adprecatur:

579 [4] 'Magni Iovis germana et coniuga, sive tu Sami, quae sola partu vagituque et
580 alimonia tua gloriatur, tenes vetusta delubra; sive celsae Carthaginis, quae te

581 virginem vectura leonis caelo commeantem percolit, beatas sedes frequentas; sive
582 prope ripas Inachi, qui te iam nuptam Tonantis et reginam dearum memorat, inclitis
583 Argivorum praesides moenibus; quam cunctus oriens Zygiam veneratur et omnis
584 occidens Lucinam appellat: sis meis extremis casibus Iuno Sospita meque in tantis
585 exanclatis laboribus defessam imminentis periculi metu libera. quod sciam, soles
586 praegnatibus periclitantibus ultro subvenire.'

587 Ad istum modum supplicanti statim sese Iuno cum totius sui numinis augusta
588 dignitate praesentat et protinus 'quam vellem' inquit, 'per fidem, nutum meum
589 precibus tuis accommodare. sed contra voluntatem Veneris, nurus meae, quam filiae
590 semper dilexi loco, praestare me pudor non sinit. tunc etiam legibus, quae servos
591 alienos profugos invitis dominis vetant suscipi, prohibeor.'

592 [5] Isto quoque fortunae naufragio Psyche perterrita, nec indipisci iam maritum
593 volatilem quiens, tota spe salutis deposita, sic ipsa suas cogitationes consulit: 'iam
594 quae possunt alia meis aerumnis temptari vel adhiberi subsidia, cui nec dearum
595 quidem, quamquam volentium, potuerunt prodesse suffragia? quo rursus itaque
596 tantis laqueis inclusa vestigium porrigam, quibusque tectis vel etiam tenebris
597 abscondita magnae Veneris inevitabiles oculos effugiam? quin igitur masculum
598 tandem sumis animum et cassae speculae renuntias fortiter et ultroneam te dominae
599 tuae reddis et vel sera modestia saevientes impetus eius mitigas? qui scias an etiam
600 quem diu quaeritas illic in domo matris repperias?' sic ad dubium obsequium, immo
601 ad certum exitium praeparata, principium futurae secum meditabatur obsecrationis.

602 [6] At Venus terrenis remediis inquisitionis abnuens caelum petit. iubet construi
603 currum, quem ei Vulcanus aurifex subtili fabrica studiose poliverat et ante thalami
604 rudimentum nuptiale munus obtulerat, limae tenuantis detrimento conspicuum et
605 ipsius auri damno pretiosum. de multis quae circa cubiculum dominae stabulant
606 procedunt quattuor candidae columbae et hilaris incessibus picta colla torquentes
607 iugum gemmeum subeunt susceptaque domina laetae subvolant. currum deae
608 prosequentes gannitu constrepenti lasciviunt passeret et ceterae quae dulce cantitant
609 aves melleis modulis suave resonantes adventum deae pronuntiant. cedunt nubes et
610 Caelum filiae panditur et summus aether cum gaudio suscipit deam, nec obvias
611 aquilas vel accipitres rapaces pertimescit magnae Veneris canora familia.

612 [7] Tunc se protinus ad Iovis regias arces dirigit et petito superbo Mercuri, dei
613 vocalis, operae necessariam usuram postulat. nec renuit Iovis caerulum supercilium.
614 tunc ovans ilico, comitante etiam Mercurio, Venus caelo debeat eique sollicite serit
615 verba:

616 'Fratr Arcadi, scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercuri praesentia nil
617 unquam fecisse nec te praeterit utique, quanto iam tempore delitescens ancillam
618 nequiverim reperire. nil ergo superest quam tuo praeconio praemium
619 investigationis publicitus edicere. fac ergo mandatum matures meum et indicia qui
620 possit agnosci manifeste designes, ne, si quis occultationis illicitae crimen subierit,
621 ignorantiae se possit excusatione defendere.' et simul dicens libellum ei porrigit ubi
622 Psyches nomen continebatur et cetera. quo facto protinus domum secessit.

623 [8] Nec Mercurius omisit obsequium. nam per omnium ora populorum passim
624 discurrens sic mandatae praedicationis munus exequatur: 'si quis a fuga retrahere
625 vel occultam demonstrare poterit fugitivam regis filiam, Veneris ancillam, nomine
626 Psychen, conveniat retro metas Murtias Mercurium praedicatorem, accepturus
627 indicivae nomine ab ipsa Venere septem savia suavia et unum blandientis adpulsu
628 linguae longe mellitum.'

629 Ad hunc modum pronuntiante Mercurio tanti praemii cupido certatim omnium
630 mortalium studium adrexit. quae res nunc vel maxime sustulit Psyches omnem
631 cunctationem. iamque fores ei dominae proximanti occurrit una de famulitione
632 Veneris nomine Consuetudo, statimque quantum maxime potuit, exclamat: 'tandem,
633 ancilla nequissima, dominam habere te scire coepisti? an pro cetera morum tuorum
634 temeritate istud quoque nescire te fingis, quantos labores circa tuas inquisitiones
635 sustinuerimus? sed bene, quod meas potissimum manus incidisti et inter Orci
636 cancos iam ipsos haesisti, datura scilicet actutum tantae contumaciae poenas.'

637 [9] Et audaciter in capillos eius inmissa manu trahebat eam nequaquam renitentem.
638 quam ubi primum inductam oblatamque sibi conspexit Venus, laetissimum
639 cachinnum extollit et qualem solent frequenter irati, caputque quatiens et ascalpens
640 aurem dexteram 'tandem,' inquit, 'dignata es socrum tuam salutare? an potius
641 maritum, qui tuo vulnere periclitatur, intervire venisti? sed esto secunda, iam enim

642 excipiam te ut bonam nurum condecet'; et 'ubi sunt,' inquit, 'Sollicitudo atque
643 Tristities, ancillae meae?' quibus intro vocatis torquendam tradidit eam. at illae
644 sequentes erile praeceptum Psychen misellam flagellis afflictam et ceteris tormentis
645 excruciatam iterum dominae conspectui reddunt. tunc rursus sublato risu Venus 'et
646 ecce,' inquit, 'nobis turgidi ventris sui lenocinio commovet miserationem, unde me
647 praeclara subole aviam beatam scilicet faciat. felix vero ego, quae in ipso aetatis meae
648 flore vocabor avia, et vilis ancillae filius nepos Veneris audiet. quanquam inepta ego
649 frustra filium dicam; impares enim nuptiae et praeterea in villa sine testibus et patre
650 non consentiente factae legitimae non possunt videri ac per hoc spurius iste nascetur,
651 si tamen partum omnino perferre te patiemur.'

652 [10] His editis involat eam vestemque plurifariam diloricat capilloque discisso et
653 capite conquassato graviter affligit, et accepto frumento et hordeo et milio et
654 papavere et cicere et lente et faba commixtisque acervatim confusis in unum
655 grumulum sic ad illam: 'videris enim mihi tam deformis ancilla nullo alio sed tantum
656 sedulo ministerio amatores tuos promereri: iam ergo et ipsa frugem tuam
657 periclitabor. discerne seminum istorum passivam congeriem singulisque granis rite
658 dispositis atque seiugatis ante istam vesperam opus expeditum approbato mihi.'

659 Sic assignato tantorum seminum cumulo ipsa cenae nuptiali concessit. nec Psyche
660 manus admolitur inconditae illi et inextricabili moli, sed immanitate praecepti
661 consternata silens obstupescit. tunc formicula illa parvula atque ruricola, certa
662 difficultatis tantae laborisque, miserta contubernalis magni dei socrusque saevitiam
663 execrata, discurrens naviter convocat corrogatque cunctam formicarum accolarum
664 classem: 'miseremini, terrae omniparentis agiles alumnae, miseremini et Amoris
665 uxori, puellae lepidae, periclitanti prompta velocitate succurrite.' ruunt aliae
666 superque aliae sepedum populorum undae summoque studio singulae granatim
667 totum digerunt acervum separatimque distributis dissitisque generibus e conspectu
668 perneciter abeunt.

669 [11] Sed initio noctis e convivio nuptiali vino madens et fraglans balsama Venus
670 remeat totumque revincta corpus rosis micantibus visaque diligentia miri laboris
671 'non tuum,' inquit, 'nequissima, nec tuarum manuum istud opus, sed illius, cui tuo,
672 immo et ipsius, malo placuisti': et frusto cibarii panis ei proiecto cubitum facessit.

673 interim Cupido solus interioris domus unici cubiculi custodia clausus coerebatur
674 acriter, partim ne petulanti luxurie vulnus gravaret, partim ne cum sua cupita
675 conveniret. sic ergo distentis et sub uno tecto separatis amatoribus taetra nox
676 exanclata.

677 Sed Aurora commodum inequitante vocatae Psychae Venus inquit talia: 'videsne illud
678 nemus, quod fluvio praeterlucens ripisque longis attenditur, cuius imi gurgites
679 vicinum fontem respiciunt? oves ibi nitentes aurique colore florentes incustodito
680 pastu vagantur. inde de coma pretiosi velleris floccum mihi confestim quoquo modo
681 quaesitum afferas censeo.'

682 [12] Perrexit Psyche volenter non obsequium quidem illa functura, sed requiem
683 malorum praecipitio fluvialis rupis habitura. sed inde de fluvio musicae suavis
684 nutricula, leni crepitu dulcis aerae divinitus inspirata, sic vaticinatur arundo viridis:
685 'Psyche, tantis aerumnis exercita, neque tua miserrima morte meas sanctas aquas
686 polluas nec vero istud horae contra formidabiles oves feras aditum, quoad de solis
687 fragrantia mutuatae calorem truci rabie solent efferru cornuque acuto et fronte saxea
688 et non nunquam venenatis morsibus in exitium saevire mortalium; sed dum meridies
689 solis sedaverit vaporem et pecua spiritus fluvialis serenitate conquieverint, poteris
690 sub illa procerissima platano, quae mecum simul unum fluentum bibit, latenter
691 abscondere. et cum primum mitigata furia laxaverint oves animum, percussis
692 frondibus attigui nemoris lanosum aurum repperies, quod passim stirpibus convexis
693 obhaerescit.'

694 [13] Sic harundo simplex et humana Psychen aegerrimam salutem suam docebat. nec
695 auscultatu paenitendo diligenter instructa illa cessavit, sed observatis omnibus
696 furatrina facili flaventis auri mollitie congestum gremium Veneri reportat. nec tamen
697 apud dominam saltem secundi laboris periculum secundum testimonium meruit, sed
698 contortis superciliis subridens amarum sic inquit: 'nec me praeterit huius quoque
699 facti auctor adulterinus. sed iam nunc ego sedulo periclitabor an oppido forti animo
700 singularique prudentia sis praedita. videsne insistentem celsissimae illi rupi montis
701 ardui verticem, de quo fontis atri fuscae defluunt undae proxumaeque conceptaculo
702 vallis inclusae Stygias irigant paludes et rauca Cocyti fluenta nutriunt? indidem
703 mihi de summi fontis penita scaturrigine rorem rigentem hauritum ista confestim

704 defers urnula.' sic aiens crustallo dedolatum vasculum, insuper ei graviora
705 comminata, tradidit.

706 [14] At illa studiose gradum celerans montis extremum petit tumulum certe vel illic
707 inventura vitae pessimae finem. sed cum primum praedicti iugi conterminos locos
708 appulit, videt rei vastae letalem difficultatem. namque saxum immani magnitudine
709 procerum et inaccessa saebritate lubricum mediis e faucibus lapidis fontes horridos
710 evomebat, qui statim proni foraminis lacunis editi perque proclive delapsi et angusti
711 canalis exarato contacti tramite proxumam convallem latenter incidebant. dextra
712 laevaue cautibus cavatis proserpunt et longa colla porrecti saeviant saevi dracones
713 inconivae vigiliae luminibus addictis et in perpetuam lucem pupulis excubantibus.
714 iamque et ipsae semet muniebant vocales aquae. nam et 'discede' et 'quid facis? vide'
715 et 'quid agis? cave' et 'fuge' et 'peribis' subinde clamant. sic impossibilitate ipsa
716 mutata in lapidem Psyche, quamvis praesenti corpore, sensibus tamen aberat et
717 inextricabilis periculi mole prorsus obruta lacrimarum etiam extremo solacio carebat.

718 [15] Nec Providentiae bonae graves oculos innocentis animae latuit aerumna. nam
719 supremi Iovis regalis ales illa repente propansis utrimque pinnis affuit rapax aquila
720 memorque veteris obsequii, quo ductu Cupidinis Iovi pocillatorem Phrygium
721 sustulerat, oportunam ferens opem deque numen in uxoris laboribus percolens alti
722 culminis diales vias deserit et ob os puellae praevolans incipit: 'at tu, simplex
723 alioquin et expers rerum talium, sperasne te sanctissimi nec minus truculenti fontis
724 vel unam stillam posse furari vel omnino contingere? diis etiam ipsique Iovi
725 formidabiles aquas istas Stygias vel fando comperisti, quodque vos deieratis per
726 numina deorum, deos per Stygis maiestatem solere? sed cedo istam urnulam.'

727 Et protinus adreptam completum aquae festinat libratisque pinnarum nutantium
728 molibus inter genas saevientium dentium et trisulca vibramina draconum remigium
729 dextra laevaue porrigens volentes aquas et, ut abiret innoxius, praestantes excipit,
730 commentus ob iussum Veneris petere eique se praeministrare, quare paulo facilius
731 adeundi fuit copia.

732 [16] Sic acceptam cum gaudio plenam urnulam Psyche Veneri citata rettulit. Nec
733 tamen nutum deae saevientis vel tunc expiare potuit. nam sic eam maiora atque

734 peiora flagitia comminans appellat renidens exitiabile: 'iam tu quidem maga videris
735 quaedam mihi et alta prorsus malefica, quae talibus praeceptis meis obtemperasti
736 naviter. sed adhuc istud, mea pupula, ministrare debebis. sume istam pyxidem,' et
737 dedit; 'protinus usque ad inferos et ipsius Orci ferales penates te derige. tunc
738 conferens pyxidem Proserpinae 'petit de te Venus,' dicit, 'modicum de tua mittas ei
739 formonsitate vel ad unam saltem dieculam sufficiens. nam quod habuit, dum filium
740 curat aegrotum, consumpsit atque contrivit omne.' sed haud immaturius redito, quia
741 me necesse est indidem delitam theatrum deorum frequentare.'

742 [17] Tunc Psyche vel maxime sensit ultimas fortunas suas et velamento reiecto ad
743 promptum exitium sese compelli manifeste comperit. quidni? quae suis pedibus
744 ultro ad Tartarum manesque commeare cogere. nec cunctata diutius pergit ad
745 quampiam turrim praealtam, indidem sese datura praecipitem; sic enim rebatur ad
746 inferos recte atque pulcherrime se posse descendere. sed turris prorumpit in vocem
747 subitam et 'quid te,' inquit, 'praecipitem, o misella, quaeris extinguere? quidque iam
748 novissimo periculo laborique isto temere succumbis? nam si spiritus corpore tuo
749 semel fuerit seiugatus, ibis quidem profecto ad imum Tartarum, sed inde nullo pacto
750 redire poteris. mihi ausculta.

751 [18] 'Lacedaemo Achaiae nobilis civitas non longe sita est: huius conterminam deviis
752 abditam locis quaere Taenarum. inibi spiraculum Ditis, et per portas hiantes
753 monstratur iter invium, cui te limine transmeato simul commiseris, iam canale
754 directo perges ad ipsam Orci regiam. sed non hactenus vacua debebis per illas
755 tenebras incedere, sed offas polentae mulso concretas ambabus gestare manibus, at in
756 ipso ore duas ferre stipes. iamque confecta bona parte mortiferae viae continaberis
757 claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili, qui te rogabit decidentis
758 sarcinae fusticulos aliquos porrigas ei, sed tu nulla voce deprompta tacita praeterito.
759 nec mora cum ad flumen mortuum venies, cui praefectus Charon, protenus expetens
760 portorium, sic ad ripam ulteriorem sutili cumba deducit commeantes. ergo et inter
761 mortuos avaritia vivit nec Charon ille et Ditis exactor, tantus deus, quicquam gratuito
762 facit, sed moriens pauper viaticum debet quaerere et aes si forte prae manu non
763 fuerit, nemo eum expirare patietur. huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus
764 quas feres alteram, sic tamen ut ipse sua manu de tuo sumat ore. nec setius tibi

765 pigrum fluentum transmeanti quidam supernatans senex mortuus putris adtollens
766 manus orabit ut eum intra navigium trahas, nec tu tamen inlicita adflectare pietate.

767 [19] 'Transito fluvio modicum te progressam textrices orabunt anus telam struentes
768 manus paulisper accommodes, nec id tamen tibi contingere fas est. nam haec omnia
769 tibi et multa alia de Veneris insidiis orientur, ut vel unam de manibus omittas
770 offulam. nec putes futile istud polentacium damnum leve; altera enim perdita lux
771 haec tibi prorsus denegabitur. canis namque praegrans, teriugo et satis amplo
772 capite praeditus, immanis et formidabilis, tonantibus oblatrans faucibus mortuos,
773 quibus iam nil mali potest facere, frustra territando ante ipsum limen et atra atria
774 Proserpinae semper excubans servat vacuam Ditis domum. hunc offrenatum unius
775 offulae praeda facile praeteribis ad ipsamque protinus Proserpinam introibis, quae te
776 comiter excipiet ac benigne, ut et molliter assidere et prandium opipare suadeat
777 sumere. sed tu et humi reside et panem sordidum petatum esto, deinde nuntiatio quid
778 adveneris, susceptoque quod offeretur rursus remeans canis saevitiam offula reliqua
779 redime ac deinde avaro navitae data quam reservaveras stipe transitoque eius fluvio
780 recolens priora vestigia ad istum caelestium siderum redies chorum. sed inter omnia
781 hoc observandum praecipue tibi censeo, ne velis aperire vel inspicere illam quam
782 feres pyxidem vel omnino divinae formonsitatis abditum curare curiosius
783 thensaurum.'

784 [20] Sic turris illa prospicua vaticinationis munus explicuit. nec morata Psyche pergit
785 Taenarum sumptisque rite stipibus illis et offulis infernum decurrit meatum
786 transitoque per silentium asinario debili et amnica stipe vectori data, neglecto
787 supernatantis mortui desiderio et spretis textricum subdolis precibus et offulae cibo
788 sopita canis horrenda rabie domum Proserpinae penetrat. nec offerentis hospita
789 sedile delicatum vel cibum beatum amplexa, sed ante pedes eius residens humilis
790 cibario pane contenta Veneriam pertulit legationem. statimque secreto repletam
791 conclusamque pyxidem suscipit et offulae sequentis fraude caninis latratibus
792 obseratis residuaque navitae reddita stipe longe vegetior ab inferis recurrit. et
793 repetita atque adorata candida ista luce, quanquam festinans obsequium terminare,
794 mentem capitur temeraria curiositate et 'ecce,' inquit, 'inepta ego divinae

795 formonsitatis gerula, quae nec tantillum quidem indidem mihi delibo vel sic illi
796 amatori meo formonso placitura,' et cum dicto reserat pyxidem.

797 [21] Nec quicquam ibi rerum nec formonsitas ulla, sed infernus somnus ac vere
798 Stygius, qui statim coperculo revelatus invadit eam crassaque soporis nebula cunctis
799 eius membris perfunditur et in ipso vestigio ipsaque semita conlapsam possidet. et
800 iacebat immobilis et nihil aliud quam dormiens cadaver.

801 Sed Cupido iam cicatrice solida revalescens nec diutinam suae Psyches absentiam
802 tolerans per altissimam cubiculi quo cohibebatur elapsus fenestram reffectisque
803 pennis aliquanta quiete longe velocius provolans Psychen accurrit suam detersoque
804 somno curiose et rursus in pristinam pyxidis sedem recondito Psychen innoxio
805 punctulo sagittae suae suscitatur et 'ecce,' inquit, 'rursus perieras, misella, simili
806 curiositate. sed interim quidem tu provinciam, quae tibi matris meae praecepto
807 mandata est, exsequere naviter, cetera egomet videro.' his dictis amator levis in
808 pinnas se dedit, Psyche vero confestim Veneri munus reportat Proserpinae.

809 [22] Interea Cupido amore nimio peresus et aegra facie, matris suae repentinam
810 sobrietatem pertimescens, ad armillum redit alisque pernibus caeli penetrato
811 vertice magno Iovi supplicat suamque causam probat. tunc Iuppiter prehensa
812 Cupidinis buccula manuque ad os suum relata consaviat atque sic ad illum 'licet tu,'
813 inquit, 'domine fili, numquam mihi concessu deum decretum servaris honorem, sed
814 istud pectus meum, quo leges elementorum et vices siderum disponuntur,
815 convulneraris assiduis ictibus crebrisque terrenae libidinis foedaveris casibus
816 contraque leges et ipsam Iuliam disciplinamque publicam turpibus adulteriis
817 existimationem famamque meam laeseris in serpentes, in ignes, in feras, in aves et
818 gregalia pecua serenos vultus meos sordide reformando, at tamen modestiae meae
819 memor quodque inter istas meas manus creveris, cuncta perficiam, dum tamen scias
820 aemulos tuos cavere ac, si qua nunc in terris puella praepollet pulcritudine,
821 praesentis beneficii vicem per eam mihi repensare te debere.'

822 [23] Sic fatus iubet Mercurium deos omnes ad contionem protinus convocare ac, si
823 qui coetu caelestium defuisset, in poenam decem milium nummum conventum iri

824 pronuntiare. quo metu statim completo caelesti theatro pro sede sublimi sedens
825 procerus Iuppiter sic enuntiat:

826 'Dei conscripti Musarum albo, adolescentem istum quod manibus meis alumnatus
827 sim, profecto scitis omnes. cuius primae iuventutis caloratos impetus freno quodam
828 coercendos existimavi; sat est cotidianis eum fabulis ob adulteria cunctasque
829 corruptelas infamatum. tollenda est omnis occasio et luxuria puerilis nuptialibus
830 pedicis alliganda. puellam elegit et virginitate privavit: teneat, possideat, amplexus
831 Psychen semper suis amoribus perfruatur.'

832 Et ad Venerem conlata facie, 'nec tu,' inquit, 'filia, quicquam contristare nec prosapiae
833 tantae tuae statuque de matrimonio mortali metuas. iam faxo nuptias non impares,
834 sed legitimas et iure civili congruas.' et ilico per Mercurium arripi Psychen et in
835 caelum perducere iubet. porrecto ambrosiae poculo, 'sume,' inquit, 'Psyche, et
836 immortalis esto, nec umquam digredietur a tuo nexu Cupido, sed istae vobis erunt
837 perpetuae nuptiae.'

838 [24] Nec mora cum cena nuptialis affluens exhibetur. Accumbebat summum torum
839 maritus, Psychen gremio suo complexus. sic et cum sua Iunone Iuppiter ac deinde
840 per ordinem toti dei. tunc poculum nectaris, quod vinum deorum est, Iovi quidem
841 suus pocillator ille rusticus puer, ceteris vero Liber ministrabat. Vulcanus cenam
842 coquebat, Horae rosis et ceteris floribus purpurabant omnia, Gratiae spargebant
843 balsama, Musae voce canora personabant; Apollo cantavit ad citharam, Venus suavi
844 musicae superingressa formosa saltavit, scaena sibi sic concinnata, ut Musae
845 quidem chorum canerent aut tibias inflarent, Saturus et Paniscus ad fistulam
846 dicerent. sic rite Psyche convenit in manum Cupidinis et nascitur illis maturo partu
847 filia, quam Voluptatem nominamus.

848 [25] Sic captivae puellae delira et temulenta illa narrabat anicula; sed astans ego non
849 procul dolebam mehercules quod pugillares et stilum non habebam qui tam bellam
850 fabellam praenotarem.